

04. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma becerisini değerlendirici ölçme araçlarının hazırlanması

Aybegüm AKSAK GÖNÜL¹

Meltem EKTİ²

APA: Aksak Gönül, A. & Ekti, M. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma becerisini değerlendirici ölçme araçlarının hazırlanması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 47-60. DOI: 10.29000/rumelide.1220228.

Öz

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde dört temel dil becerisinden yazma becerisini ölçme değerlendirmeye yönelik literatür incelendiğinde alan yazında ağırlıklı olarak yazmanın değerlendirilmesine odaklanıldığı, ölçmeye değerlendirme içinde kısaca yer verildiği görülür. Oysa istenilen şekilde doğru ve objektif değerlendirme çıktılarının elde edilmesi için gerekli en temel unsur sağlıklı bir ölçmenin yapılabilmesiyle mümkündür. Ölçme araçlarının öğrenci yeterliğini doğru bir şekilde ölçebilmesi için taşıması gereken bazı özellikler olmalı ve bazı kriterlere uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Yazma becerisi öğrencinin dil düzeyinin anlaşılabilmesinde oldukça etkili bir beceridir. Çünkü öğrenci yazarken hedef dilde düşünebilme, yapı ve içerik bilgisi, dilin zenginliklerine hâkimiyet gibi birçok yönünü ortaya koyar. Ancak yazma becerisi okuduğunu/dinlediğini anlama becerilerinin aksine objektif şekilde puanlanabilmesi ve değerlendirilebilmesi zor bir beceridir. Okuma ve dinleme becerilerinde soruların belirli doğru cevapları vardır ve öğrenciler yanıtları bu cevaplar üzerinden puanlanarak başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilebilirler. Oysa yazma becerisinde tek ve kesin bir doğru cevap yoktur ve her öğrencinin yazma kâğıdı müstakildir. Dolayısıyla değerlendirilmesi güç olan yazma becerisinin ölçme ve değerlendirme sürecinin sağlıklı şekilde gerçekleştirilebilmesi için iyi yapılandırılmış ve geliştirilmiş sorulara ve dereceli puanlama anahtarlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmada literatür taraması yöntemi kullanılarak bir derleme çalışması yapılmıştır. Alan yazındaki çeşitli çalışmalar taranarak konuya ilişkin bilgiler bir araya getirilmiştir. Çalışmanın evrenini yabancı dil öğreticileri/değerlendiricileri oluşturmaktadır. Araştırma ile yazma becerisinde öğrencinin hedeflenen yeterliklere sahip olup olmadığının belirlenebilmesi için hazırlanacak yazma sorularının taşıması gereken özellikler tespit edilmeye ve genel kriterler belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ikinci dil, yazma, ölçme, değerlendirme

Preparation of evaluative assessment tools for writing skills in teaching Turkish as a foreign language

Abstract

When the literature on measuring and evaluating the writing skill, one of the four basic language skills, is examined in the process of teaching Turkish as a foreign language, it is seen that the literature mainly focuses on the evaluation of writing, and assessment is briefly included in the assessment.

¹ Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi DİLMER, aybegumce@gmail.com , orchid: 0000-0002-5367-6608 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 05.10.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1220228]

² Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, meltemekti@gmail.com, orchid: 0000-0002-8353-1397

However, the most basic element necessary to obtain accurate and objective evaluation outputs as desired is possible with a healthy assessment. In order for assessment tools to accurately assess learner efficacy, they must have certain features and should be prepared in accordance with some criteria. Writing skill is a very effective skill in understanding the language level of the learner. Because while writing, the learner reveals many features such as being able to think in the target language, knowledge of structure and content, and mastery of the richness of the language. However, unlike reading/listening comprehension skills, writing is a difficult skill to be scored and evaluated objectively. Questions in reading and listening skills have certain correct answers, and learner responses can be evaluated as successful or unsuccessful by scoring these answers. On the other hand, there is no single and definite correct answer in writing skills, and each learner's writing paper is unique. Therefore, well-structured and developed questions and evaluation scales are needed in order to carry out the assessment and evaluation process of the writing skill, which is difficult to evaluate. In the research, a review study was carried out using the literature review method. Various studies in the literature were scanned and information on the subject was brought together. The population of the study consists of foreign language lecturers/evaluators. With the research, it is aimed to determine the characteristics that the writing questions to be prepared in order to determine whether the learner has the targeted competencies in writing skills and to determine general criteria.

Keywords: Foreign language teaching, second language, writing, assessment, evaluation.

1. Giriş

Yazma becerisi; zihinsel, fiziksel ve psikolojik boyutları ile hem ana dili hem de yabancı dil öğretimi alan yazınında en geç ve zor gelişen beceri olarak kabul edilmektedir. Yazmanın zihinsel boyutu yazı ile düşünce arasındaki ilişkiden ileri gelmektedir. Yazma esnasında insan zihni karmaşık işlemler gerçekleştirir. Süzülen ön bilgilerin yapılandırılması, yazmanın planlanması, sıralanması, analiz-sentez ve yorumlama süreçleri gibi faaliyetlerle yazma gerçekleştirilir. Yazmanın bu yönü ana dili eğitiminde ve yabancı dil öğretiminde benzerlik göstermektedir. Yabancı dilde yazma sürecinde bireyin hedef dilde düşünebilme yeterliği yazma yetisi ile paralellik göstermektedir. Hedef dilde düşünebilen öğrenci yazmanın gerektirdiği tüm zihinsel süreçleri aktif olarak gerçekleştirebilir, hedef dilin kullanıldığı toplum içinde sosyal bir aktör olarak bulunur ve yazılı iletişimi aksamalar olmadan gerçekleştirebilir. Yazmanın fiziksel boyutu ise ana dilinde bireyin yazmayı gerçekleştirebilecek psikomotor becerilere sahip olmasını ve yazma öğretimine tabi tutulmasını içermektedir. Yabancı dilde ise hedef dil ile öğrencinin ana dilindeki alfabe farklılıklarından kaynaklanan yazma farklılıkları fiziksel boyutu oluşturmaktadır. Örneğin ana dili Arapça olan birey Türkçe öğrenirken yazı yönü, harflerin çizimi ve çizim yönünden kaynaklanan farklılıklardan hareketle fiziksel boyut söz konusu olmaktadır. Üçüncü boyut olan yazmanın psikolojik boyutu ise bireyin yazmaya yönelik kaygılarını içermektedir. Yazma zorlu bir süreç olduğundan hem ana dili hem de yabancı dil öğrencileri yazmaktan kaçınmakta, öz güven eksikliği yaşamaktadırlar. Hata yapma, iyi ve etkili bir metin ortaya koyamama kaygısı bireyi yazmadan uzaklaştırmaktadır. Yazmada öğrenciler genellikle çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar, bu nedenle de yazmayı zor bir beceri olarak kabul edip zamanla yazmaktan uzaklaşma ve kaçma eğilimi gösterebilmektedirler. Yazma becerisinin gelişimi uzun zaman aldığı için öğrenciler kısa zamanda kendilerinde gözle görülür bir gelişme göremeyebilirler. Öğrenciler tarafından yazmanın zor bir beceri olarak düşünülmesinde ve yazmaya karşı olumsuz bir tutum gösterilmesinde bu durumun da etkisi olduğu söylenebilir (Temur ve Yıldırım, 2018: 535). Bireyin tam anlamıyla etkili ve yeterli bir yazılı anlatım yetisine sahip olması, hedef dile ait tüm yapısal özelliklere ve hedef dilin söz ve sözcük hazinesine hâkim olması ile doğrudan ilişkilidir. Hedef dilde bu şekilde oluşacak bir hâkimiyet ise yoğun

bir çabanın yanı sıra uzun bir süreci de beraberinde getirmektedir. Uzun süreli öğrenme de doğası gereği öğrencide bir kaygı oluşturmaktadır. Güneş (2018: 499)'e göre yazmanın ayrıca bir de sosyal beceri boyutu bulunmaktadır. Hedef dilde yazılı iletişim kurabilmek için; alıcıya bir not iletme, iş başvurusunda bulunma, resmî bir form doldurma, bir e-posta veya kısa mesaja yanıt verme, bayram tebriği, mektup yazma gibi pek çok eylemi gerçekleştirebilmeyi içermektedir (İnal, 2018: 525-526). Bu şekilde gerçekleştirilen yazılı eylemler alıcı ile gönderici arasında sorunsuz bir süreç yürütebilmeyi içerdiğinden yazmanın sosyal bir beceri olarak da kazanılmasını gerektirir.

Belirtilen tüm güçlükler göz önünde bulundurularak yazma becerisinin geliştirebilmesi için öğretim sürecinin en iyi şekilde planlanmış olması gereklidir. Yazma sürecinin planlanması ve sürdürülmesinde verim alınabilmesi için ölçme ve değerlendirmeler kılavuzluk etmektedir. Öğrenci durumları iyi bir şekilde tespit edildiğinde öğretim sürecini oluşturan içeriklerdeki eksiklikler, kullanılacak araç-gereçler, etkinlikler, teknikler vb. tüm ihtiyaç durumları tespit edilip gerekli ekleme ve düzenlemeler yapılabilecektir. Ancak bunun sağlanabilmesi için ölçülmesi hedeflenen seviyedeki yeterlikleri ve yazmanın tüm unsurlarını ölçecek, ölçme ve değerlendirme kriterlerine uygun hazırlanmış sorularla ölçmenin gerçekleştirilmesi bir gerekliliktir. Çalışmanın; söz konusu soruların yazma becerisi için hangi özellikleri taşıması gerektiğine dair öğrencilere yol göstermesi ve ilgili alan yazında araştırma yapmak isteyenler için ve öğrencilere yönelik gerçekleştirilecek deneysel çalışmalarda uygulanacak soruların geliştirilmesi için fikir vermesi açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında uygulama ve teori açısından önemlidir.

1.1. Problem durumu

Yazma becerisi gelişimi gibi ölçülmesi ve değerlendirilmesi de güç olan bir beceridir. Öğretim sürecinin planlanması, geliştirilmesi ve öğrenci durumlarının tespiti için yazma becerisinin objektif şekilde değerlendirilmesi gereklidir. İyi bir değerlendirme yapılabilmesi için de iyi yapılandırılmış ölçme araçlarına yani yazma sorularına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında da öğrencilere uygulanacak yazma sınavlarının belirli ölçütlere göre hazırlanmış olması gereklidir. Yapılan literatür taramasında doğrudan yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma sorularının hangi özellikleri taşıması gerektiğine dair yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Konuyla ilintili olarak 2014 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Hüseyin Duru tarafından hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Soruların Nitelik Araştırması” adlı yayımlanmamış doktora tezinde yazma becerisi ile ilgili sınıf içi etkinliklere odaklanılmıştır. Yine söz konusu Enstitüde 2019 yılında Emrah Boylu tarafından gerçekleştirilen “Yabancılar Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları ve Standart Oluşturma” adlı yayımlanmış doktora tezinde yazma sorularının hazırlanmasına ilişkin kısa bir bölüm yer almaktadır. 2017 yılında İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Enver Gedik tarafından gerçekleştirilen “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme” başlıklı yüksek lisans tezinde ise seviyelere göre kazanımlara uygun örnek sorulara yer verilmiştir. Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Nevin Kahveci tarafından gerçekleştirilen 58 sayfadan müteşekkil “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarı Geliştirilme Çalışması” adlı yüksek lisans tezinde ise sadece yazma becerisinin değerlendirilmesine odaklanılmış, ölçmeye dair herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Efcan Karagöl ve Berker Kurt tarafından IV. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı'nda yayınlanan “Yabancı dil olarak Türkçe Öğretimi ders kitabı yazarlarının dil öğretim yöntemleri ile ölçme değerlendirmeye ilişkin görüşleri” adlı bildiri metninde öğrencilere yazma becerisinde hangi yaklaşımı benimsedikleri ve hangi soru türlerini tercih ettikleri sorulmuş ancak soruların taşıması gereken özelliklere ilişkin bilgilere yer

verilmemiştir. Yapılan literatür taramasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma becerisinin ölçülmesine ilişkin makale türünde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Nezir Temur ve Mehmet Yıldırım tarafından 2021 yılında hazırlanan ve Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayınlanan “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Öğreticiler İçin Yazma Portfolyosu Kılavuzu” adlı kılavuz kitapta süreç temelli yaklaşıma göre ağırlıklı olarak sınıf içi yazma etkinliklerine odaklanılmıştır. Söz konusu çalışmalara bakıldığında doğrudan yazma sorularının hangi özellikleri taşıması gerektiğine ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmalarda ölçme ile ilgili daha çok örnek sorulara ve sınıf içi etkinliklere ağırlık verilmiştir. Çalışmaların birçoğunda ortak olarak ölçmeden ziyade, değerlendirmeye daha kapsamlı yer verilmiştir. İyi yapılandırılmış bir ölçme olmadan verimli bir değerlendirme yapılamayacağı düşüncesinden hareketle, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi süreçlerinde hazırlanacak yazma sorularının hangi kriterlere göre hazırlanıp hangi özellikleri taşıması gerektiğine yönelik derlem çalışmasının hem ilgili alan yazına hem de uygulayıcılara katkı sağlayacağı ve gelecekte bir ölçek yapılandırma sürecinde yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç

Araştırmada “Yabancı dilde yazma becerisini ölçmek amacıyla hazırlanan yazma sorularının taşıması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Yabancı dilde yazma becerisi, öğrenciler tarafından zorlanılan, diğer becerilerden daha sonra, daha geç gelişen ve genellikle sınıf içi etkinliklere daha az yer verilen bir beceri olduğundan öğrencinin yazma yeterliği kazanması ve bu yeterliği kazanıp kazanmadığının ölçülmesi oldukça önemlidir. İyi yapılandırılmış ölçme araçları ile değerlendirme yapılması, eksikliklerin belirlenmesi beraberinde öğretim sürecine yönelik planlamaların sağlıklı yapılması ve öğreticinin değerlendirme sürecinde öğrencinin yazma potansiyelini ve yeterliliğini ölçerken ortak bir çerçevede hareket edilmesini sağlayıcı alt amaçlara da götürecektir. Ancak belirtildiği üzere burada asıl amaç ölçme araçlarının hazırlanması sürecinde dikkate alınması gereken özellikleri belirlemeye çalışmak ve buna dikkat çekmektir.

1.3. Yöntem

Araştırma öncelikle literatür taraması üzerine kuruludur. Gall, Borg ve Gall (1996)’in literatür taramasının özellikle yeni araştırma konularının yakalanabilmesine ve gelecek çalışmaların neler olabileceğini belirlenmesine katkı sağlayacağı ifadelerinden hareketle bu yöntem tercih edilmiştir. Çünkü özellikle yazma becerisinin değerlendirilmesi sürecinde ölçek konusunda hâlen sınırların belirlenmesinde sorunlar yaşandığı ve daha önce uygulanan yöntemlere ek olarak farklı ve içerik açısından bir yapılandırmaya ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yöntemden hareketle 2015 yılı itibarıyla uygulanan ve Türkçe Öğretim Merkezlerinde kullanılan yazma becerisini ölçen soru örnekleri, Goethe, Telc, Cambrige tarafından seviye odaklı uygulanan sınavların soru örnekleri incelenmiş, Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni’nde yer alan seviye odaklı sınırlılıklar ve özellikle 2011 yılı itibarıyla alanda hazırlanan ölçme araçları, ölçek, sınav, yabancı dil seviyesi, değerlendirme şeklindeki anahtar kelimeler dikkate alınarak betimsel bir çalışma yapılmak istenmiştir. Ayrıca bu süreçte tarama modelinde Büyüköztürk’ün de belirtmiş olduğu “Ne idi?, Nedir? Ne ile ilgilidir? sorularından hareket edilerek, (2016:178) aranılan bilgilerin net olarak belirli olması ve metin içinde karşılaşılabilecek şekillerin de tahmin edilebilmesi nedeniyle tarama yönteminin de bu bağlamda kullanıldığı söylenebilir.

2. Yazma becerisinin öğretiminde temel yaklaşımlar: Ürün odaklı yaklaşım

Yazma becerisinin öğretiminde ürün odaklı ve süreç odaklı olmak üzere iki temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Ürün odaklı yaklaşım süreç sonunda çıkan metne odaklanırken, süreç odaklı yaklaşım üründen ziyade yazma sürecinin verimli şekilde yürütülmesini hedefler. Süreç odaklı yazmada, öğrencilerin öğretim süreci boyunca gerçekleştirdikleri yazma performanslarındaki değişimler ve bir parça değil, bütün değerlendirilir (Llach, 2011). Ürün odaklı yaklaşımda ise öğrenci pasif konumdadır ve bilgileri organize edip metin üretmekle sorumludur. Bu yaklaşımda amaç bilgi aktarmak olduğundan öğrenci; bilgileri toplar, sebep-sonuç gösterme, tezi savunma/ispatlama, karşılaştırma gibi yollardan yararlanarak yazıya aktarır (Dilidüzgün, 2021: 60). Metnin mekanik olarak yani sözcük bilgisi, dil bilgisi, söz dizimi, yazım ve noktalama açısından doğruluğuna odaklanan ürün odaklı yaklaşımda öğretici değerlendirmelerini bu özellikler doğrultusunda yapar. Metin oluşturmada öğretici sürece dâhil olmaz yalnızca değerlendirici konumda bulunur. Ürün odaklı yaklaşımda aşağıdaki ölçme araçları ile ölçme gerçekleştirilir (Göçer, 2018: 74):

- Yazılı sınavlar
- Konu sonu izleme testleri
- Tema sonu değerlendirme
- Çoktan seçmeli testler.

Süreç odaklı yaklaşımda portfolyo değerlendirmesi tercih edilirken, ürün odaklı yaklaşımın değerlendirme aracı sınavlardır. Belirtilen ölçme araçlarından yazılı sınavlar, yani ürün odaklı değerlendirme uygulanması daha hızlı ve kolay olduğundan Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yazma becerisinin değerlendirilmesinde daha çok tercih edilmektedir.

3. Yabancı dilde yazma yeterliğini belirleyen unsurlar

Yabancı dil öğretiminin temel hedefi olan iletişim kurma ve hedef toplum içerisinde bireyin sosyal bir aktör olarak yer almasının sağlanması için yazma yeterliğinin de kazandırılması bir gerekliliktir. Bireyin yazma yeterliğinin sağlanabilmesi ve doğrudan okurla/alıcıyla aksama olmadan iletişim sağlayabilmesi, yazma unsurlarının ve aşamalarının tümünün göz önünde bulundurulması ile gerçekleştirilecek bir yazma öğretimi süreci sonunda gerçekleşebilecektir. Söz konusu durumun gerçekleşebilmesi öğrencinin hedef dile ait tüm kuralları bilmesi, işleve ve anlatmak istediklerine uygun olarak ihtiyaç duyulan yapıları seçebilmesi, sözcük bilgisinin oldukça zengin olması ve planlı yazma bilgi ve tecrübesine sahip olmasına bağlıdır.

Yabancı/ikinci dil öğretim sürecinin basamakları sırasıyla; hedef dilin kurallarını öğrenim, pekiştirme, işlevsel durumlarla bağlamı çeşitlendirme ve içselleştirme olarak sıralanabilir. Söz konusu basamaklar göz önüne alındığında ve iletişim temelli yaklaşıldığında bireyin yabancı/ikinci dilde yazılı iletişim kurabilmesi ve yazma amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için yalnızca sözcük bilgisi ve yapı bilgisi yeterli olmayacaktır; amaca yönelik yazma eylemi gerçekleştirilirken dil, bir sosyalleşme aracı olarak görülmeli ve önemsenmelidir. Diğer becerilerle birlikte hedef dilde düşünebilme ve kendini ifade etme yetisi geliştirilirken bir yandan da planlı yazma ve yazmanın unsurlarının öğretimi ile yazma becerisi öğretilir.

Yazma becerisi çok yönlü bir beceri olduğundan birçok unsuru bünyesinde barındırır. Metinlerde yer alan başlıktan sonuç bölümüne, yazımdan üslup özelliklerine kadar tüm unsurların yazılı anlatımlarda da bulunması beklenen bir durumdur.

Yazmanın temel unsurlarından biri dil bilgisidir. Dil bilgisi; yapı, anlam ve kullanım (işlev) boyutlarından oluşur (Larsen-Freeman, 2003). Yabancı dil öğrencisinden hedef dile ait dil bilgisi yapılarını ihtiyaca uygun, doğru anlamda ve işlevde hata yapmaksızın çeşitlendirerek kullanması beklenir. Dil bilgisi yapıları; hedef dilin özelliklerine uygun olarak ve iletişimsel ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak müfredat ve materyal hazırlayıcılar tarafından yapılandırılır. Öğrencilerden beklenen mevcut seviyesine uygun dil bilgisi yapılarını kullanırken yazılı anlatımlarında yapısal, anlamsal ve işlevsel hata yapmamasıdır. Yabancı dilde yazma çalışmalarında öğrenciler tarafından zorlanılan ancak öğretimde çoğu zaman ihmal edilen ya da sezerek öğrenilmesi beklenen unsur söz dizimidir. Özellikle ana dili ile hedef dilin söz dizimi arasında farklar bulunan öğrenciler cümle kurulumunda, öğelerin yerleri konusunda sıklıkla hata yapabilmektedir. Örneğin ana dili Arapça olan bir öğrenci Türkçe öğrenirken sıfatı isimden sonra söyleyebilmekte ya da cümle öğelerinin dizilişini tamamen ters olarak gerçekleştirebilmektedir.

Yazılı anlatımda öğrencinin metnin temasına ve türüne uygun söz dağarcığına sahip olması, doğru sözcükleri seçebilmesi, çeşitlendirebilmesi ve söz tekrarlarından kaçınması beklenen bir durumdur. Seviyesine uygun olarak; sıfat, zamir, zarf gibi sözcük türlerini çeşitlendirebilmesi, sözcüklerin bağlamsal kullanım farklarını seçebilmesi (kara baht, yürekli adam, gönülsüz çalışmak vb), doğru yardımcı fiili seçebilmesi (etmek, yapmak, olmak, kılmak), bağlaçları doğru işlev ve anlamda kullanarak bağlı cümleler üretebilmesi, yan-mecaz-terim anlamları kullanabilmesi beklenir.

Yazım ve noktalama ana dilinde de yabancı dilde de öğrenciler tarafından sık hata yapılan ve öğreticiler tarafından sık değerlendirilen unsurlardır. Yabancı dilde özellikle ana dilinde alfabe ve noktalama farkı olan öğrenciler daha fazla hata yapabilmektedirler. Ancak yazım ve noktalama sözcüğün ve cümlelerin anlamını tamamen değiştirebildiğinden öğrencilerin yazılı anlatımlarında yazım ve noktalama hatası bulunmaması beklenir.

Öykü, deneme, rapor gibi yazma türlerinde bir yazma planı bulunması anlatımın etkili olması açısından gereklidir. Metne uygun etkili bir giriş yapabilme, gelişme bölümünü zenginleştirebilme ve konuyu sonuca bağlayabilme bir metinde olması gereken unsurlardır. Metni zenginleştirmek, anlatılanları daha anlaşılır hâle getirmek, okuru etkilemek gibi amaçlarla seviyeye ve metnin türüne uygun olarak düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılması yazılı anlatımlarda beklenen bir durumdur. Ancak her seviyede ve her metinde öğrencinin düşünceyi geliştirme yollarının tamamını kullanması beklenmez. Özellikle orta seviye ve sonrasında metnin türüne uygun olarak birkaç farklı düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.

Dil öğrenimi aynı zamanda dünyayı tanıma ve kültür öğrenimi olduğundan, birey ana dilini öğrenirken kendi kültürünü yabancı dil öğrenirken ise hedef kültürü tanı ve edinir (Hinkel, 2013; Çakır, 2011; İşcan, 2017). Evrensel kültür unsurları ile birlikte hedef kültür (ana dilinde kendi kültürü) unsurlarına yazılı anlatımda yer vermesi beklenen bir durumdur. Kültürel anlatımları aktarırken de metnin bütünlüğünü sürdürmesi önemlidir.

Konu bütünlüğü ve konudan kopmama yazmada dikkat edilmesi gereken bir unsurdur. Ana fikrin ve yardımcı fikirlerin doğru bir şekilde işlenmesi, her paragrafta bir yardımcı fikir üzerinde durulması yazılı anlatımda tutarlılığın ve etkililiğin sağlanması için gereklidir. Metnin anlamsal olarak bağdaşıklığını sağlamada cümleler arası bağlaçların doğru anlamda ve işlevde kullanılması önemlidir. Yazılması hedeflenen konu ve verilmek istenen mesaj üzerine yazarın/öğrencinin çözümleme yapması, yardımcı fikirleri belirlemesi, söz konusu fikirlerin sentezlemesi ve değerlendirmesi yazılı anlatımın

amacına uygun şekilde mesajın alıcıya etkili bir şekilde ulaşması için gereklidir. Metin boyunca sağlanacak bütünlüğün yanı sıra metne ait başlığın da metin ile uyumlu ve bütünlüğe uygun şekilde olması gerekir. Yabancı dil öğretiminde temel seviyede başlığın var olması ve konu ile alakalı olması yeterli görülebilirken orta ve ileri seviyelerde başlığın konunun bütününe kapsamaması ve ilgi çekici olması beklenir.

Söz konusu tüm unsurlar yabancı dil öğretim sürecinin bütününe kılavuzluk eden Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni (CEFR)'nde yer alan kazanımlar ile seviyelere göre ayrılmış ve somut olarak tanımlanmıştır.

4. Yazma becerisi kazanımları

Çok dilli ve çok kültürlü Avrupa hedefiyle Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni (CEFR) baştan sona yabancı dil öğretim sürecine dair kur sisteminden ölçme-değerlendirmeye tüm sınırlılık, yeterlik ve gereklilikleri belirlemesi yönüyle Avrupa dilleri dışındaki diğer diller için de yabancı dil öğretiminde bir rehber kitap olarak kabul görmektedir. Eylem odaklı yaklaşımı benimseyen Çerçeve Metin, yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisi (okuma, dinleme, konuşma, yazma) merkezli bir öğretim sistemini ve basamaklı kur sistemini önerir. Önermekle kalmaz, her bir beceri için her bir seviyede öğrencilerin hangi kazanımlara sahip olması gerektiğini belirler. Çerçeve Metin'de basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta ilkelerine uygun olarak kazanımlar yapılandırılmıştır. Ayrıca, yabancı dil öğretiminin temel amacının iletişim kurmak olduğu göz önünde bulundurularak bireyin hedef dilin konuşulduğu ülkede ihtiyaç duyacağı iletişim ortamları dikkate alınarak kazanımlar oluşturulmuştur. Hedef dilin konuşulduğu ülkeye gidildiğinde örneğin bir otelde konaklayabilmek ya da üniversiteye kayıt yaptırabilmek gibi ihtiyaçlardan hareketle A1 seviyesinde öğrencinin kısa ve basit paragraflar yazabilmesi ve form doldurabilmesi beklenirken A2 seviyesinde farklı olarak bağlantılı ve bütünlük taşıyan kısa metinlerin yazılması beklenir. B1 seviyesine geldiğinde ise konu çeşitliliğinin yanı sıra öğrenciden fikirlerini daha açık ve ayrıntılı yazması beklenmektedir. Söz konusu seviyede belirtilen eylemleri gerçekleştirebilmesi için öğrencinin hedef dilde yazarken analiz yapabilme yeterliğine sahip olması gereklidir. B2 seviyesinde öğrencinin aşamalı olarak rapor gibi akademik üsluba sahip metinler yazması, metin içinde karşıt görüşleri tartışabilmesi beklenmektedir. Akademik metin yazabilmek analiz yapabilmenin yanı sıra sentez ve yorumlama yapabilmeyi gerektirir. Ayrıca bu metin türlerini etkili hâle getirmek için yazılı anlatımda düşüncüyü geliştirme yollarından yararlanılması önemlidir. İleri seviyede öğrencilerin tamamen hedef ve amaç odaklı, iyi bir şekilde yapılandırılmış, yazınsal türler de dâhil birçok metin türünde ana dili konuşurlarına yakın düzeyde yazabilme yeterliğine sahip olmaları beklenmektedir. Söz konusu kazanımlar hedef ve ders içeriği oluşturmanın yanı sıra, yazma becerisinin ölçülebilmesinde de yol gösterici bir rol üstlenmektedirler. Çünkü ölçme değerlendirme aşamasında öğrencinin seviyesine uygun kazanımlara sahip olup olmadığı sınanır.

5. Yabancı dilde yazma becerisini ölçme

Yazma becerisi; zihinsel, fiziksel ve psikolojik gelişim istemesi nedeniyle ana dilinde ve yabancı dilde en geç gelişen beceri olarak görülür. Yazma becerisinin yapılandırılması, programlanması, sınıf içi-sınıf dışı etkinliklerin planlanması, geliştirme çalışmalarının yapılması, ölçülmesi ve dönüt verilmesi dâhil tüm öğretim süreci bu boyutlar göz önünde bulundurularak yürütülmelidir. Boylu (2019: 74) tarafından belirlenen yabancı dilde yazma yeterliğini etkileyen unsurlar, eklemeler de yapılarak aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

Yazma becerisinin zihinsel boyutunu:

- Bireyin ana dilindeki yeterliği,
- Planlı yazma bilgisi,
- Hedef dili öğrenme sebebi,
- Hedef dile ve kültüre hâkimiyet,
- Öğrencinin okuma, dinleme ve konuşmadaki yeterliği,
- Öğrencinin entellektüel birikimi,
- Hedef dilde düşünebilme ve analiz, sentez, yorumlama yapabilmesi,

Fiziksel boyutunu:

- Hedef dil ile ana dilinin alfabe benzerliği/farklılığı,
- Hedef dilin öğrenildiği ortam,
- Bireyin yazmaya yönelik psikomotor becerisinin gelişmişliği,
- Ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin nicel ve nitel yeterliği,
- Derste yazmaya ayrılan zaman,

Psikolojik boyutunu:

- Öğrencinin yazmaya yönelik tutumu,
- Öğrencinin hedef dile yönelik tutumu,
- Öğreticinin yazmaya yönelik tutumu ve öğrenci motivasyonunu yönetmesi,
- Yetersizlik hissi ve kaygı düzeyi gibi unsurlar oluşturur.

Yazma becerisine yönelik gerçekleştirilecek ölçme sürecinde, özellikle yazmanın zihinsel boyutu, kısmen de olsa fiziksel boyutu etkin olmaktadır. Yabancı dil öğretiminde yazma becerisine ilişkin gerçekleştirilecek değerlendirme işleminin birinci basamağı öğrencinin seviyesinden beklenen yeterlik ve kazanımların belirlenmesidir. Öğrencinin söz konusu yeterliklere sahip olup olmadığının anlaşılabilmesi için ise yazma becerisinin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçme araçlarının kazanımları ölçecek ve öğrencinin becerisini ortaya koyabileceği nitelikte olması gereklidir. Bu amaçla yabancı dil öğretiminde yazma becerisinin ölçülmesinde farklı soru tipleri kullanılabilir.

Yazma becerisinde sınav hazırlama diğer becerilere kıyasla daha kısa sürede, değerlendirme ise daha uzun sürede gerçekleşmektedir. Değerlendirmenin uzun ve detaylı bir eylem olması münasebetiyle yazma becerisinin ölçülmesine yönelik sorular genellikle daha az sayıda olmaktadır. Yazma becerisinin ölçülmesinde kullanılan soru tipleri şöyledir (Boylu, 2019: 79-83):

1. Kısa yanıt gerektiren sorular
2. Uzun yanıt gerektiren sorular
3. Zorunlu yanıtı sorular
4. Seçimlik sorular

Kısa yanıt gerektiren soru tipi, özellikle form doldurma, kart yazma gibi A1 seviyesi kazanımlarına uygun olarak kullanılabilir. Ancak bu soru tipine verilecek cevaplar bir metin oluşturmaması sebebiyle diğer seviyelerde genellikle tercih edilmez. Zorunlu yanıtı sorular, yanıtlanması tercihe bırakılmayan tüm öğrenciler tarafından yanıtlanması istenen sorulardır. Yabancı dil öğretiminde öğrencinin yeterliklerini yansıtabilmesi için hâkim olduğu

bir konuda yaratıcılığını da kullanarak yazması tercih edildiğinden bu soru tipi çok fazla tercih edilmez. Seçimlik sorularda öğrenciden istenen verilen birkaç soru arasından istediğini seçip yazmasıdır. Seçimlik sorular uzun yanıt isteyen sorulardır ve yabancı dil öğretiminde tercih edilen soru tipidir. Hazırlanması ve uygulamasının kolay olması ve öğrencinin dil yeterliğini pek çok yönüyle yansıtması sebebiyle uzun yanıt gerektiren sorular yabancı dil öğretiminde tüm seviyelerde sıklıkla tercih edilir. Bu nedenle çalışmada söz konusu ölçme türünün yani metin yazmayı içeren uzun yanıt gerektiren soruların taşınması gereken nitelikler üzerine yoğunlaşmıştır.

Örge Yaşar, uzun yanıtı sorular için “Öğrenciden beklenen sorulan soruların cevabı üzerine düşünüp yazım ve noktalama kurallarına uygun olarak yazmasıdır.” der (2018: 626). Temelde bu şekilde görülen açık uçlu sorular yazma becerisi için hedef dilde yaratıcı düşünebilme, yeni fikirler üretebilme, mevcut fikirleri tartışabilme, sorgulama, sentezleme, yorum üretebilme, organize edebilme gibi üst düzey yetileri ölçmektedir. Yabancı dilde yazma sınavlarında genellikle bir güdümlü ve bir de serbest yazma sorusu sorulur. Amacına uygun iyi yapılandırılmış bir güdümlü yazma sorusu öğrenciden neyi yazmasının beklendiğini içerir, fikir verir, ancak öğrencinin yaratıcılığını kısıtlamaz. Aynı şekilde iyi yapılandırılmış bir serbest yazma sorusu da her öğrencinin cevaplayabileceği nitelikte, kazanım ve temalara uygun, evrensel yargılar içeren niteliktedir. Yabancı dil öğretiminde yazma becerisinin ölçülmesi amacıyla hazırlanan açık uçlu yazma soruları genellikle; form doldurma, eksik bir metni tamamlama (genellikle öykü türünde), verilen bir konu hakkında dilekçe yazma, özet çıkarma, e-posta yazma, tablo, resim ya da grafiği yorumlama, bir konu üzerine kompozisyon yazma gibi farklı şekillerde gerçekleştirilir. Yabancı dil öğretimi yazma becerisi ölçme sorularında birden çok yazma konusu içerisinden öğrencinin seçimine bırakılan soru maddeleri şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu tarzda seçimlik sorular, öğrencinin ana dilinde de bilmediği bir konuda yazmak zorunda kalmasının önüne geçer. Ancak seçimlik sorularda soruların zorluk düzeyi yakın, temaları farklı olmalıdır. Hangi tipte hazırlanmış olursa olsun yazma becerisinin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçme araçlarının belirli kriterler doğrultusunda hazırlanması gereklidir.

6. Ölçme-değerlendirme kriterlerine uygunluk açısından yazma soruları

Eğitim bilimlerinin tüm alanları için ölçme değerlendirme uygulamalarında uyulması gereken belirli kriterler söz konusudur. Yazma becerisinin ölçülmesi amacıyla hazırlanacak sorular da bu ölçme ve değerlendirme kriterlerine uygun olmalıdır.

Geçerlik: Bir ölçme aracı, özelliği ne derece ölçebiliyorsa sadece o özellik için o derece geçerlidir, denir (Göçer, 2018: 20). Yani yabancı dilde yazma becerisi için hazırlanan ölçme araçlarının geçerli olabilmesi için ölçülmesi hedeflenen kazanımlara uygun olması ilk şarttır. Sorularda ölçme hedefleriyle ilgili sınırlılıklar ve yönlendirmeler yer almalıdır. Örneğin, “etkileyici olarak, tasvirlerle, duygularınızı ifade ederek” gibi ifadelerle yer verilebilir. C1 seviyesinde “Kendimi yazılı olarak açık ve iyi yapılandırılmış bir şekilde ifade edebilir ve görüşümü ayrıntılı biçimde anlatabilirim. Karmaşık konularda mektup, kompozisyon ya da rapor yazabilir ve bu esnada benim için önemli olduğumu düşündüğüm konuları ön plana çıkarabilirim. Yazdığım metinlerde belirlediğim okuyucu kitlesine uygun bir üslup seçebilirim.” (TELC, 2013: 32) kazanımına uygun bir soru şu şekilde oluşturulabilir: “Bir gazetede köşe yazarısınız. Sizden, sanayileşmenin çevre ve toplum üzerine etkileri üzerine görüşlerinizi anlatan bir köşe yazısı yazmanız isteniyor. Konu hakkındaki görüşlerinizi 150 kelimelik bir köşe yazısı olarak yazınız.” Yönergeyle belirtilen konu, öğrencinin kişisel görüşlerini açık ve ayrıntılı şekilde ifade edebileceği, zıt görüşleri de içinde barındıran karmaşık bir konudur. Kazanımla uyumlu görülmesi bakımından örnek soru geçerli bir soru olarak kabul edilebilir. Benzer şekilde oluşturulacak yazma sorularında, konu-

beceri ve seviye arasında bir denge olmalıdır. Değerlendirme ölçütleri önceden öğrencilerle paylaşılmalıdır ki öğrenci nelerin değerlendirileceğine dikkat ederek yazabilsin. Ölçmede sorulan sorular öğretim sürecinde verilen ve ders materyalindeki yazma konuları ile birebir aynı olmamalıdır. Aksi takdirde öğrenci önceden hazırladığı metni ezberleyerek ölçme esnasında yazabilir. Aynı zamanda ölçme soruları sınıf içi etkinliklerdeki yazma konularından çok daha zor ya da kolay olmamalıdır.

Güvenirlilik: Bir testin ölçmesi gereken şeyi ölçebilme tutarlılığını ifade eder. Bir puanlayıcı iki veya daha fazla farklı ölçüm zamanında benzer sonuçlar elde ediyorsa (aracı güvenilirlik), iki veya daha fazla puanlayıcı aynı değerlendirme aracını kullanarak benzer sonuçlar alıyorsa (aracılar arası güvenilirlik) veya bir denek benzer sonuçlar gösteriyorsa bir testin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Cherry ve Meyer, aktaran Llach: 51). Ölçme araçları hazırlandıktan sonra, pilot uygulama ile hatalı olup olmadığı kontrol edilebilir. Yazma soruları, ölçülecek hedef kitlenin tamamının anlayacağı ve fikirlerini paylaşabileceği açıklıkta olmalıdır. Yazma sorularına ait temalar, aynı sınavdaki okuma-dinleme metinleri ile aynı ya da benzer temalarda olmamalıdır. Aksi takdirde öğrenci yazma esnasında bu metinlerden yararlanabilir, bu durum da ölçmenin güvenirliliğini zayıflatır. Örneğin A2 seviyesinde hazırlanmış bir sınavda okuma metninin teması “tatil” ise “Hayalinizdeki tatili anlatınız.” gibi bir yazma sorusu güvenirliliği zayıf bir soru olacaktır. Çünkü öğrencinin, okuma metninin bilgilerinden ve sözcük hazinesinden yararlanması ihtimali söz konusu olacaktır.

Kullanışlık: Bir ölçme aracının kullanımında ergonomik olması, yani soruların hazırlanmasının, uygulanmasının ve değerlendirilmesinin kolay ve hızlı olması ölçme aracının kullanılabilirliğinin göstergesidir (Kan, 2019: 91). Yazma becerisine ait ölçme araçlarının hazırlanışı kısa süreli ve kolay gibi görünse de üzerine düşünülmesi, çeşitlendirilmesi ve iyi yapılandırılması gereklidir. Yazma ölçme araçlarının kullanılabilir olması için dikkat edilmesi gereken hususlar önceden belirlenmeli ve bilinmelidir. Yazma becerisi ölçme araçlarının öğrenciye uygulanmasının kullanılabilir olması için soruların yer aldığı yönergenin iyi bir şekilde hazırlanmış olması, gereken tüm detayların belirtilmesi gereklidir. Yazılması beklenen konunun sınırlarının çizilmesi, okuyucu hedef kitlenin bildirilmesi, sözcük sayısında alt ve üst sınırların çizilmesi, sorular için puan dağılımının ve yazma için verilen sürenin yönergede belirtilmesi kullanılabilirliği artırır. Örneğin, “Sakla samanı, gelir zamanı atasözünü açıklayınız.”dan ibaret bir yönergede hiçbir sınır belirlenmediğinden ve uzun uzun yazılabilecek bir konu olduğundan kullanılabilirliği zayıf bir yönerge olur. Yazma süresinin ve sözcük sayısının seviyeye uygun şekilde ayarlanması gereklidir. Öğrenci verilen sürede düşünebilmeli, plan yapabilmeli ve yazabilmelidir. Ayrıca değerlendirme süreci için analitik ya da holistik bir dereceli puanlama anahtarı kullanılması ve bu anahtarda belirtilen kriterlerin yazma öncesinde öğrenciye bildirilmesi kullanılabilirliği artıran hususlardır.

Objektiflik: Ölçme-değerlendirme süreci başından sonuna kadar objektif olması gereken bir süreçtir. Objektiflik farklı değerlendiriciler tarafından farklı şartlar altında değerlendirildiğinde puanın değişmemesi anlamına geldiği gibi uygulamanın yapılacağı tüm hedef kitle için ölçme araçlarının aynı olması ve soruların tüm öğrenciler tarafından anlaşılabilir olmasını da ifade eder (Göçer, 2018: 26). Örneğin, belirli bir kültüre ait olan ve diğer toplumlar tarafından bilinmeyen bir konu sorulmamalıdır. “Başlık parası uygulaması hakkında düşüncelerinizi yazınız.” sorusu tüm kültürlerde olmayan bir uygulama olduğundan tüm öğrenciler tarafından bilinmeyebilir ve bazı öğrenciler bu konu hakkında yazamayabilirler. Yazma becerisinde her bir öğrencinin yazma kâğıdı müstakil bir formda olduğundan objektif değerlendirilmesi oldukça güçtür. Değerlendirme aşamasında ise analitik dereceli puanlama anahtarı kullanmak, objektifliği sağlamada büyük önem taşımaktadır. Öğretici, bir yazmaya puan vereceği zaman öğrenci ile ilgili ön kişisel görüşlerini göz önünde bulundurursa puanlama işleminde hataya düşer ve objektifliği sağlayamaz (Boylu, 2019: 78). Bu durum değerlendirmenin geçerliğini

düşüreceğinden kör hakem uygulaması daha objektif bir sınav uygulanmasına olanak sağlayabilmektedir.

Ayrırt Edicilik: Uygulanan aracın öğrenme hedeflerini gerçekleştirebilen ve gerçekleştiremeyen öğrenciyi tespit edebilir olmasını ifade eder (Göçer, 2018: 27). Ölçme aracı, seviyesine uygun yazabilen ve yazamayan öğrenciyi ayırt edebilir nitelikte olmalıdır. Yani yazma sorularının seviye üstü veya seviye altı olmaması gereklidir. Örneğın, B2 seviyesindeki bir hedef kitleye “Ailenizi tanıtan bir metin yazınız.” gibi bir yazma sorusu yöneltmek, ölçme aracının ayrırt ediciliğini düşürür, çünkü söz konusu soru A1 seviyesine uygun bir sorudur ve öğrencinin B2 düzeyi yeterliklerini sağlayıp sağlamadığını yansıtmaz. Bu nedenle B2 seviyesinde “aile” temalı bir soru sorulmak isteniyorsa bu soru seviyeye uygun şekilde sınırlandırılmalıdır. Örneğın, “Aile yapısının bireyin ve toplumun gelişimi üzerindeki etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi nedenleriyle ve örneklerle açıklayınız.” ya da “Kendi kültürünüzden olmayan yabancı birisi ile evlenmek istiyorsunuz. Ailenizin tepkisi nasıl olur ve siz nasıl davranırsınız?” gibi sınırlandırılmış sorular öğrencinin seviyesine ait yeterliklere sahip olup olmadığını ortaya koyabilmesine ve ölçmenin ayrırt edici olmasına imkân sağlar.

Örnekleyicilik: Ölçme alanını en iyi örnekleyebilecek soruları seçebilmeyi ifade eder (Göçer, 2018: 27). Yabancı dilde yazma becerisi ölçme araçlarının örnekleyici olabilmesi için temaların seviyesine uygun, sınıf içi uygulamalarla paralel olması, soruların çeşitlendirilebilmesi ve seviyede öğretimi hedeflenen yapıların öğrenci tarafından yazılı anlatımda kullanılabilmesine uygun olması gereklidir.

Uygulanabilirlik: Ölçmeyi gerçekleştirirken ölçme aracını uygulayan kişi ve öğrenci açısından özel bir çaba gerektirmeden uygulayabilmesini ifade eder (Kan, 2019: 92). Ölçme uygulaması esnasında yönerge, uygulayıcılar ve uygulamaya tabi olanlar için açık ve anlaşılır olmalıdır. Ayrıca soruların yazı boyutunun okunabilir olması, sorularda anlatım bozukluğu, yazım ve noktalama hataları olmaması ve yazma uygulaması için sınav evrakının yeterli yere sahip olması gibi özellikler de ölçmenin uygulanabilirliğini etkilemektedir.

Puanlanabilirlik: Ölçme araçlarında puanlanabilirlik; öğrenci yanıtlarını uygun olarak alabilmeyi, cevap anahtarının doğru kullanılmasını, kullanımının kolay olmasını, güvenilir ve doğru bir puanlamaya imkân sağlamanı ifade eder (Kan, 2019: 92). Ayrıca, dereceli puanlama anahtarında da puanlaması doğru ve kolay hesaplanabilir olmalıdır.

Tüm eğitim alanları gibi ölçme-değerlendirme kriterlerine uygun hazırlanan yazma becerisi sınav soruları da öğrenci yeterliğini belirlemek açısından önemlidir.

7. Tartışma ve sonuç

Kazanımlar öğretimin amaç, içerik ve yöntemini belirler. Dolayısıyla amaca ulaşabilmek için ders içeriğini kazanımlar doğrultusunda planlamak, kazanımlara uygun yazma çalışmaları yaptırmak ve değerlendirme konusu belirlemek gerekir (Temur ve Yıldırım, 2021: 52). Yazma becerisinin hazırlanmasında kullanılacak dereceli puanlama anahtarları, Çerçeve Metin’de yer alan seviyeye ait kazanım ve temalara uygun şekilde hazırlanmalıdır. Ayrıca öğrencinin hedef kazanımlara sahip olup olmadığını ölçecek nitelikte ve birden fazla kazanımı ölçebilecek temada olmalıdır. Örneğın, C1 seviyesinde: “Kendimi yazılı olarak açık ve iyi yapılandırılmış bir şekilde ifade edebilir ve görüşümü ayrıntılı biçimde anlatabilirim. Karmaşık konularda mektup, kompozisyon ya da rapor yazabilir ve bu esnada benim için önemli olduğunu düşündüğüm konuları ön plana çıkarabilirim. Yazdığım metinlerde

belirlediğim okuyucu kitlesine uygun bir üslup seçebilirim.” kazanımlarının tümünü içeren bir yazma konusu olarak “Bulduğunuz şehirde belediyenin sokaktaki köpekleri, insanları rahatsız ettiği gerekçesiyle topladığını öğrendiniz. Siz bunun yanlış olduğunu düşünüyorsunuz ve bu duruma itiraz etmek için belediyeye bir şikâyet mektubu yazacaksınız. Belediye yetkililerine itirazınızı gerekçeleri ile yazınız.” gibi bir yazma konusu kendi fikirlerini resmî üsluba uygun olarak açık ve iyi yapılandırılmış bir şekilde ifade etmesini istemek birden çok kazanımı karşılayacak bir yazma konusu olabilecektir. Seviye üstü yaygın kullanımı bulunmayan bir atasözünü sorup açıklayınız demek yerine temalara uygun evrensel yargılar içeren sorular hazırlanmalıdır. Doğrudan bilgi isteyen sorular yerine, seviyeye ve hedef kitleye uygun farklı metin türlerinde sorular sorulmalıdır. Eğer, metnin yazılabilmesi için bilgi gerekli ise bu bilgi yönergede belirtilmelidir (2022 yılı dünya nüfus artışı oranı vb.).

Hazırlanacak sorular hedef kitlenin yaş, sosyokültürel durum vb. özelliklerine uygunluk taşınmalıdır. Örneğin, Piaget’in somut işlemler döneminde (7-11 yaş) çocuklar mantıksal kurallar yerine algı ve sezgilere göre düşünmeye başlarlar ve varsayımsal olaylara ilişkin düşünme ve soyutlama yapma becerileri henüz gelişmemiştir (Bekleyen, 2016: 20). Dolayısıyla öğrenci bu dönemdeyse öykü, masal gibi metin türlerinin tercih edilmesi daha uygun olacaktır. Yaşın yanı sıra hedef kitlenin sosyokültürel özellikleri de göz önünde bulundurulmalı, hedef kitlenin cevaplayamayacağı düşünülen konularda sorular sorulmamalıdır. Dolayısıyla aynı araçla ölçülecek hedef kitle benzer özelliklere sahip olmalıdır. Sorular; savaş, aile özlemi, şiddet, ayrımcılık, ırkçılık vb. konular içermemelidir. Çünkü bu türde sorular öğrencileri duygusal anlamda zorlayarak yazmanın önünde psikolojik bir engel olarak durabilir. Bu durum da yazmanın psikolojik boyutunu olumsuz olarak etkileyecektir.

Yabancı dilde yazma temel seviyede, cümle ve paragraf yazma ile başlarken ileri seviyelerde çeşitli metin türlerinde yazabilmeyi içerir. Dolayısıyla, yazma becerisinin ölçülmesinde kullanılan açık uçlu sorular öğrencinin, karmaşık ve daha üst düzey zihinsel süreçleri kullanmasını gerektirmektedir (Güneş, 2012: 34). Yazma becerisi yalnız yazım ve noktalamayı içermez; daha önce de belirtildiği üzere yazma becerisinin zihinsel boyutu göz önünde bulundurulduğunda yazma becerisi, hedef dilde düşünme ve üstbilişsel becerileri kullanmayı da içerir. Öğrencinin planlı yazabilmesi, hedef dilde ifade yetisi, hedef kültüre hâkimiyet, hedef dilde düşünüp analiz, sentez, değerlendirme yapabilme gibi zihinsel yetileri yazılı anlatımı etkilediğinden ölçme araçlarının bu becerileri de ölçecek nitelikte olması gereklidir. Ölçme değerlendirme kriterlerinden geçerlik, objektiflik, ayırt edicilik ve örnekleyicilik kriterlerine uygun hazırlanan yazma soruları sayesinde söz konusu üstbilişsel özelliklerin de ölçülebilmesine imkân sağlanmış olacaktır.

Yazma becerisi ölçme araçları öğrenci için yönlendirici olmalı, ancak çok fazla sınırlandırıcı ve yaratıcılığı önleyici nitelikte olmamalıdır. Yazma sorusu bir fikre yönlendirmemeli, ancak fikir verici olmalıdır. Tek bir soru sormak yerine konu birkaç benzer soru ile öğrenciyi düşündürüp fikir verici olmalıdır. Hem yazmanın zihinsel boyutu noktasında sorularla düşünce üretme yeterliği sağlanabilirken aynı zamanda tek sorunun öğrencinin anlamaması ya da yeterli düşünce geliştirmesini sağlamadığından birden çok soru sorulması yazma motivasyonunu artırıp yazmanın önündeki psikolojik engellerin kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Böylece yazmanın hem zihinsel hem de psikolojik boyutu desteklenmiş olacaktır. Ölçme değerlendirme kriterlerinden geçerlik ve örnekleyicilik kriterlerine uygun şekilde hazırlanan yazma soruları söz konusu hususların gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Yazma sınavlarında iki farklı soru türü kullanılıyorsa bunların temaları ve metin türleri farklı olmalıdır. Örneğin bir soruda öykü yazılması isteniyorsa diğer soruda deneme, rapor, dilekçe vb. yazılması

istenmelidir. Böylece ölçme değerlendirme kriterlerinden geçerlik, ayırt edicilik ve örnekleyicilik kriterlerine uygunluk da sağlanmış olacaktır.

Öğretim sürecine dair tüm planlamaların yapılabilmesi ve verimli bir süreç yürütülebilmesi için; ölçme araçlarının iyi hazırlanması tek başına yeterli değildir, aynı zamanda hem ölçülecek kriterin gerektirdiği ölçütler bilinmeli hem de objektif bir değerlendirme yapılması gereklidir. Çünkü mevcut duruma dair yapılan değerlendirmeler öğretim iyileştirilmesi ve verimliliğın artırılması açısından önemlidir. Değerlendirme sürecinin istenilen sonuçları verebilmesi ise sağlıklı yürütülen bir ölçme ile mümkün olabilmektedir. Sınav sorularının çalışma boyunca belirlenen özelliklere sahip olması ölçme sürecinin verimliliğini artırırken yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde değerlendirme sürecinin de objektif ve hedeflere uygun gerçekleştirilebilmesi için iyi yapılandırılmış ve geliştirilmiş dereceli puanlama anahtarları (rubrikler) kullanılması gereklidir (Boylu, 2019: 81). Dereceli puanlama anahtarları hem seviye belirleme hem de kur atlama sınavlarında kullanılmaya elverişlidir. Hedef dilin öğretim ortamlarının, dil öğretim merkezlerinin tümünde ortak, amaca hizmet eden, kazanımlara dair en net sonuçları verebilecek dereceli puanlama anahtarlarının kullanımı ile değerlendirilmesi zor olan yazma becerisinde objektif ve güvenilir sonuçlar elde etmek mümkün olacaktır. Aksi takdirde dil öğretim merkezleri tarafından belirlenen seviyelerde tutarsızlık meydana gelmesi söz konusu olabilecektir. Ancak yabancı dil olarak Türkçe öğretilmesi alanında genel geçer kabul gören puanlama anahtarları mevcut değildir. Standart dereceli puanlama anahtarlarının güvenilirliğinin artırılabilmesi için öğretilen/değerlendiricilerin de değerlendirme prosedürlerini dikkatli şekilde uygulamaları ve puanlama anahtarlarının kullanımına iyi derecede hâkim olmaları gerekir (Brooks, 2013). Tüm dil öğretim merkezlerince kabul görecektir ortak ve standart, seviyelere göre ayrıştırılmış dereceli puanlama anahtarları geliştirildikten sonra ikinci basamak puanlama anahtarlarının kullanımını detayları ile ve örneklerle açıklayan birer kılavuz kitapçıklarının hazırlanmasıdır. Bu kitapçıklar değerlendirme yapacak kişiler ile paylaşılmalı, öğretilenlere puanlama anahtarlarının nasıl hazırlanması gerektiği ve kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim programları ve çalıştaylar düzenlenmelidir.

8. Kaynakça

- Bekleyen, N. (2016). *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Boylu, E. (2019). *Kuramdan Uygulamaya Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş.(2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*.(22.bas.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Brooks, G. (2013). Assessment and Academic Writing: A Look at the Use of Rubrics in the Second Language Writing Classroom. *Kwansei Gakuin University Humanities Review*. Vol. 17, 2012 Nishinomiya, Japan, 227-240.
- Çakır, İ. (2011). Yabancı Dil Öğrenme Ortamlarında Kültürün Rolü. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 190, Bahar, 248-255.
- Dilidüzgün, Ş. (2021). *Süreç ve Tür Odaklı Okuma ve Yazma Eğitimi* (2b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Duru, H. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Soruların Nitelik Araştırması (yayımlanmamış doktora tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (1996). *Education research: An introduction* (6th ed.). White Plains, NY: Longman.
- Gedik, E. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

- Göçer, A. (2018). *Süreç ve Sonuç Değerlendirme Yöntem ve Araçlarıyla Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme* (2b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Güneş, F. (2012). Testlerden Etkinliklere Türkçe Öğretimi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*. Yıl/Year: 2012 Cilt 1, Sayı:1, 31-42.
- Güneş, F. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Öğretimi: Yaklaşım ve Modeller. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* (2b.) içinde (Edt. Abdullah Şahin). Ankara: Pegem Akademi.
- Hinkel, E. (2013). *Culture in Second Language Teaching and Language* (3b.). Cambridge: Cambridge University Press.
- İnal, S. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Yazma Öğretimi: Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Yazmanın Önemi ve Yazma Etkinlikleri. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* (2b.) içinde (Edt. Abdullah Şahin). Ankara: Pegem Akademi.
- İşcan, A. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı Aracı Olarak Filmlerden Yararlanma. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 58, Erzurum, 437-452.
- Kahveci, L. (2022). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Becerisini Değerlendirmeye Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarı Geliştirilme Çalışması (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, *Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.
- Kan, A. (2019). Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Nitelikler. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (12b.) içinde (Edt Hakan Atılgan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karagöl, E. & Kurt, B. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitabı Yazarlarının Dil Öğretim Yöntemleri İle Ölçme Değerlendirmeye İlişkin Görüşleri. *IV.Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler* (Edt. O.K. Gül, B. Kurt, C.C.Çakmakçı), s.137-143. Ankara.
- Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching Language: From Grammar to Gramaring*. Canada: Heinle & Heinle.
- Llach, M. P. A. (2011). *Lexical Errors And Accuracy In Foreign Language Writing*. Ontario: British Library Cataloguing in Publication Data.
- Örge Yaşar, F. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde (Edt. A. Şahin ve A. Kılınç). Ankara: Pegem Akademi.
- Temur, N. ve Yıldırım, M. (2018). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Yazma Becerisinin Geliştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* (2b.) içinde (Edt. A. Şahin). Ankara: Pegem Akademi.
- Temur, N. Ve Yıldırım M. (2021). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Öğreticiler İçin Yazma Portfolyosu Kılavuzu*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.
- Telc. (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni, Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme*. Almanya: Telc GmbH.